

جغرافیای تاریخی
بیلاق جاغرق

سید قاسم حسینیان جاغرق

انتشارات
آهنگ قلم
تابستان ۱۳۹۳

www.ketab.ir

جغرافیای تاریخی بیلاق جاغرق

سید قاسم حسینیان جاغرق

ویراستار
نوبت چاپ
سال چاپ
شمارگان
واژه آرایی
طراح جلد
لیتوگرافی
چاپخانه
صحافی
شابک
قیمت

اصغر ارشد سرابی
اول
۱۳۹۳ / تابستان
۱۰۰۰ / رقعی
اعظم قوی
برند گرافیک
گویا اسکنر
میثاق
پارسیان
۹۷۸ - ۶۰۰ - ۵۴۵۲ - ۷۶ - ۱
۱۰۰۰۰ تومان

نشانی ناشر
تلفن
وب سایت
پست الکترونیکی

مشهد/ کدپستی ۹۱۳۵۹۶۳۷۱۹
۰۵۱۱۷۶۴۶۳۰۹ - ۰۹۱۵۳۲۹۱۹۰۶
www.ahangeghalam.ir
ahangeghalam@gmail.com

تقدیم بہ روح پدر بزرگوارم

مادر مہربانم، ہمسرا ارجمندم و دختر عزیزم

سرشناسہ	حسینیان، جاغرق، سیدقاسم، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور	جغرافیای تاریخی جاغرق/تالیف سیدقاسم حسینیان جاغرق.
مشخصات نشر	خراسان رضوی: آہنگ فلم، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاہری	۱۸۳ ص.: مصور، جلول.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۵۴۵۲-۷۶-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامہ.
موضوع	جاغرق
ردہ بندی کنگرہ	۸۱۲۰۳۹۳/۵ح کالف/DSR
ردہ بندی دیویی	۸۲۲۸/۹۵۵
شمارہ کتابشناسی ملی	۳۵۴۷۹۹۱

فهرست مطالب

۹	پیش گفتار
۱۳	جدول آوانکاری، همخوان ها
۱۵	بخش اول: جغرافیای تاریخی روستای جاغرق
۱۵	۱. موقعیت جاغرق
۱۵	۲. وجه تسمیه جاغرق
۱۷	۳. ییلاق تاریخی جاغرق از دیدگاه سیاحان و جهانگردان
۱۷	۱. حافظ ابرو (۸۳۰ ه ق)
۱۸	۲. امین احمد رازی
۱۸	۳. خانیکوف (خاورشناس روسی)
۲۰	۴. اعتمادالسلطنه
۲۴	۵. سرپرسی سایکس (سر کنسول انگلیس در مشهد)
۲۵	۶. کلنل چارلز انگلیسی (۱۸۹۷ م)
۲۹	۴. کُتل جاغرق
۲۹	۵. کُتل نیشابور KUTAL NI SHAP UR ارتفاع ۹۴۰۰ پا (۲۸۴۰ متر)
۳۳	۶. مسجد علیای (جمعه) جاغرق
۳۵	۷. وجه تسمیه طرهبه

۸. پیشینهٔ رباط ۴۲
۹. رباط پای گذار ۴۶
۱۰. رباط چشمه بلبل ۵۰
۱۱. خیرات ۵۰
۱۲. پیشینهٔ خیرات ۵۱
۱۳. تفاوت خیرات با کاروان سرا ۵۲
۱۴. مردان بزرگ بلوک جاغرق ۵۳
۱. ابوالدربین کامل طبرانی طوسی ۵۴
۲. حبشعلی اصفهانی (نخودکی) ۵۵
۳. آیت الله حقیقی ۵۶
۴. ابوالحسن ازغدی ۵۶
۵. ابو عبدالله تروغبکی ۵۷
۶. عارف عبرانی ۵۷
۱۵. کور شدن شاهرخ شاه (نوهٔ نادر شاه افشار) شاه ایران در جاغرق ۵۹
۱۶. سفرنامه ناصرالدین شاه به سیلاق گلستان و جاغرق ۶۵
۱۷. قبرستان تاریخی جاغرق ۷۱
۱۸. آسیاب آبی جاغرق ۸۰
۱۹. فهرست رقبات موقوفه حاج محمدی (۱۳۲۸/۴/۲۴ ق) ۸۱
- بخش دوم: کلیات جغرافیای طبیعی جاغرق ۹۸
۱. ناهمواری ها ۱۰۰
۲. زمین شناسی ۱۰۲
۳. آب و هوا ۱۰۴
۴. منابع وسایل آب ۱۰۶
۱. آب های سطحی ۱۰۶

۱۱۲.....	۲. آب های زیر زمینی
۱۱۶.....	۵. پوشش گیاهی
۱۲۲.....	۶. زندگی جانوری
۱۲۳.....	۱. خزندگان و دوزیستان
۱۲۴.....	۲. پستانداران وحشی
۱۲۵.....	۲. پرندگان
۱۲۷.....	بخش سوم: جغرافیای اقتصادی
۱۲۷.....	۱. کشاورزی
۱۲۹.....	۲. دامداری
۱۳۱.....	۳. صنایع دستی
۱۳۱.....	۴. قالی باقی
۱۳۵.....	بخش چهارم: جغرافیای انسانی
۱۳۵.....	۱. جمعیت
۱۳۸.....	۲. امور بهداشتی
۱۳۹.....	۳. مساکن روستایی
۱۴۰.....	۴. آداب و رسوم
۱۴۱.....	۱. مراسم تعزیه
۱۴۲.....	۲. مراسم شبیه خوانی
۱۴۲.....	۳. نقالی در قهوه خانه
۱۴۳.....	۴. مراسم تدفین
۱۴۵.....	۵. مسافرت به عتبات عالیات
۱۴۶.....	۶. آتش راه خدا
۱۴۶.....	۷. چولی (کولی قرک)
۱۴۷.....	۸. سلفه کبود (سیاه سرفه)

۹. ازدواج و عروسی ۱۴۸
۱۰. شب یلدا ۱۴۹
۱۱. «شب چله ای» عروس و داماد ۱۵۳
۱۲. شب برات (نیمه شعبان) ۱۵۳
۱۳. چهارشنبه سوری ۱۵۴
۱۴. آداب چهارشنبه سوری ۱۵۵
۱۵. فال گوش ۱۵۶
۱۶. ملاقه زنی ۱۵۷
۱۷. برخی از بازی های محلی جاعرق ۱۵۷
- الف: بازی های کودکان ۱۵۸
- ب: بازی های بزرگسالان ۱۶۵
۱۸. ضرب المثل های رایج ۱۶۸
۱۹. گویش محلی ۱۷۳
۲۰. واژگان محلی ۱۷۴
- منابع و مآخذ ۱۷۹

پیش گفتار

هدف از نگارش این مجموعه، آگاهی نسل جدید از سابقه تاریخی زادگاه خود و ایجاد علاقه و دلبستگی برای اخلاف این آب و خاک است. بی شک برای آشنایی با هویت تاریخی ایران از طریق شناساندن فرهنگ گذشته این مرز و بوم میسر است. همین بازنویسی و تداعی فرهنگ گذشته اجداد و نیاکان ما باعث می شود این منبع غنی فراموش نشود و همچنان در یادها باقی بماند.

در حقیقت ارج نهادن به فرهنگ، ارج نهادن به مردم است، زیرا مردم از فرهنگشان جدا نیستند و سعی می کنند آن را به صورت گوناگون مانند، آداب، عادات، اعتقادات، ضرب المثل ها و... زنده نگه دارند و سینه به سینه نقل می کنند این شرایط اجتماعی، امروزه متفاوت از گذشته است، گفتن از پیشرفت تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات سخن تازه ای نیست، ولی آنچه که تازگی دارد سرعت تغییر فرهنگ است، به گفته مارشال مک لوهان با آمدن ابر رایانه های اطلاعاتی، جهان به صورت یک دهکده فرض شده است که همه از

هم با خبر هستند. رسانه‌های اطلاعاتی مانند، اینترنت، کامپیوتر، تلویزیون، رادیو و... به منازل راه یافته و فرهنگ‌ها را به هم نزدیک کرده‌اند، تا جای که امکان دارد، باید از این رسانه‌ها در جهت شناساندن فرهنگ غنی این دیار استفاده شود.

پیش از گسترش شهرهای بزرگ، در دهه‌های اخیر، مردم ایران اساساً روستا نشین بوده‌اند و درصد کمی از روستائیان به شهر نشینی روی می‌آوردند. با آن‌که روستاها مبانی اصلی قدرت حکومت‌های کشور را تشکیل می‌داده‌اند، و شهرنشینان روزی خوار روستائیان بودند، در عین حال، پیوسته در ابهام و ناشناختگی مانده‌اند، به طوری که در ارزشمندترین کتاب‌ها و رساله‌های کهن، اطلاعات مختصری در مورد آن‌ها نقل شده است.

از ویژگی‌های مردم این منطقه، مهمان‌نوازی، بی‌آلایشی، سخت‌کوشی، صداقت است، که در سفرنامه‌ها و دیگر منابع به آن‌ها اشاره شده است، علاوه بر اینها، در زمینه معماری و خانه‌سازی، نهرسازی، تیزهوش و خلاق‌اند و با شناخت دقیق طبیعت و آگاهی از قابلیت‌های زمین و محیط زندگی خود، به حل مسائل و مشکلات پرداخته و محیطی مطلوب به وجود آورده‌اند.

کیفیت‌خانه‌ها و بناهای روستایی، ابتدایی‌ترین و اصیل‌ترین و در عین حال پیچیده‌ترین شیوه مسکن‌سازی به شمار می‌رود و عوامل مؤثر دیگری از جمله مذهب، نوع تفکر و میزان توقعات مردم، در ساخت آن‌ها نقش دارد.

از این رو باید توجه داشت، کسانی که می‌خواهند درباره مسکن و مشکل سکونتگاه‌های روستایی تصمیم‌گیری کنند، لازم است به روند تحولات منطقی و پیچیدگی کار، آگاهی کامل داشته باشند.

مطالب گردآوری شده در این کتاب، اولین قدم و نخستین تجربه است. بنابراین، از همه عزیزانی که مطالب آن را از نظر می‌گذرانند استدعا دارم از راهنمایی خود دریغ نفرمایند و مرا در تکمیل آن یاری کنند.

در اینجا لازم است، از شورای اسلامی روستای جاغرق جناب آقایان تقی هادی، محمدرضا اکبریان، شیخ حسن اکبریان، محمدرضا غلامی، جواد پورعباس و دهیار محترم، شیخ حسین اکبریان که مرا مورد عنایت و تفقد قرار دادند، تشکر و قدردانی کنم. اگر حمایت‌های آنان نبود قطعاً این اثر به چاپ نمی‌رسید برای همه آنان از درگاه خداوند موفقیت روز افزون خواستارم.

سید قاسم حسینیان جاغرق

تابستان ۱۳۹۳